

EN KORPHACKA FRÅN TIMMELE SN I VÄSTERGÖTLAND

År 1947 påträffades en korphacka från stenåldern ca 300 m NV om Gårda i Timmele sn, Västergötland, av ägaren till Gårda, Gärhard Andersson. Platsen, där den hittades, är »vid västra kanten eller intill början av sluttningen av själva dalbotten av Ätradalen». Där hade den troligen kommit i dagen vid anläggandet av en betesvall något år tidigare.

Korphackan består av en mörk, finkornig, täljstensartad, ultrabasisk bergart av en typ, som förekommer på flera ställen i västra Dalsland, enligt vad fil. dr V. Larsson, Sveriges geologiska undersökning, varit vänlig meddela mig. Det är alltså mycket möjligt, att det är här man får söka hackans tillverkningsort. Den är ryg-gad; dess nackända är tillspetsad men ej i lika hög grad som spetsänden, som från ena sidan fått en liten rätställd eggslipning; skafthålet är bikoniskt hug-get eller möjligen borrat med fullborr i förut från båda sidor huggna, något ovala fördjupningar. Det senare förfa-randet skulle möjligen kunna förklara, att skafthålet, såsom framgår av tvär-snittet, ej är regelbundet bikoniskt. Hackan har färdigställts genom bult-ning och slipning. Vid nack- och spets-änden finnas små stötmärken, de vid spetsänden se dock ut att ha tillkom-mit i sen tid. Men vad som speciellt utmärker hackan från Timmele och skiljer den från andra, hittills funna korphackor från stenåldern i Skandina-vien, är att utvidgningen kring skaft-hålet mot undersidan dragits utåt nedåt i två motstående flikar. Hackan mäter $242 \times 60 \times 51$ mm (fig. 1).

Fig. 1. Gårda, Timmele sn, Väster-gölland.

A. W. Brögger framställer 1907 i Bergens Museums Aarvog en för-modan, att korphackorna i sten gå tillbaka på hornhackor. Man har även i dem velat se en fortsättning på Magdalenientidens kommandostavar. Timmelehackan med sin smäckra form och flikarna kring skafthålet ger starkt intryck av att ha haft en föregångare i horn.

Denna föremålstyp har sin rikligaste skandinaviska förekomst i Väst-sverige—Norge. I Danmark finna vi dem i enstaka exemplar (Alin, Niklas-son, Thomasson, Sandarna, Göteborg 1934). De ha släktingar i Tyskland, i större antal framför allt i Sachsen-Türingen, de s. k. Vogtlandshackorna (Neuman, Spitzhauen von Vogtländischem Typus, Mitteilugen aus dem

Museum für Mineralogie, Geologie und Vorgeschichte, Dresden 1930). Be-tecknande för såväl de skandinaviska som de tyska hackorna äro deras bikoniska, ofta mycket tränga skafthål. Neuman har visat på en lik-artad stenhacka från Nya Guinea med likaledes trångt, bikoniskt skafthål. Det tjocka skaflet hos denna hacka har förtunnats mot skafthålet och förstärkes i det bikoniska hålet med hartztätning. Redskapet eller vapnet blir på så sätt effektivt skafat och användbart.

Att de skandinaviska hackorna varit i användning som jakt- och stridsvapen (eller möjligtvis redskap) och inte endast varit kultsymboler eller värdighetstecken stödes av att de i allmänhet ha små stötytor vid nack- eller spetsänden, och att av många av dem endast återstå nack- eller spetspartiet, då de brutit i skafthålen. Av dessa hackor, som brutit i skafthålen, finnas ett par bohuslänska, som i det återstående nack- eller spetspartiet försetts med från båda sidor knackade gropar. Hos en av dessa, hackan SHM 12944:10 från Bärby, Svartebores sn (fig. 2), befinna sig dessa gropar på det så pass smala spetspartiet, att man har svårt att tänka sig dem som ett påbegynt nytt, bikoniskt skafthål. Kan det vara fråga om skålgropar gjorda i magiskt syfte? Men då dessa »skålgropar» ligga mitt emot varandra, verkar det dock, som om avsikten verkligen varit, inte att göra ett nytt skafthål, men kanske ett helt litet, biko-

Fig. 2. Bärby, Svartebores sn, Bohuslän, resp. Brastads sn, Bohuslän.

niskt hål för upphängning (jämför de bekanta tunnackiga grönstensyxorna med dylikt bikoniskt hål nära nackänden, från gånggriftstid). Hos en grövre hacka, SHM 8641:22, från Brastads sn (fig. 2), är det förmodligen nackpartiet man laborerat med. Inte heller här finnes annat än två motstående gropar, vilka dock i detta fall på grund av hackans bredd mycket väl kunnat utarbetas till ett nytt verkligt skafthål. Den elegant och linjerent utformade Timmelehackan är man nog i varje fall berättigad att beteckna som ett praktföremål, vilket framför allt fått markera sin ägares värdighet, även om det också fått tjäna till praktisk nytta, i så fall som vapen.

Med ledning av de kända fynden från Sandarne och Kungsladugård (Sarauw—Alin, Götaälvsområdets fornminnen, Göteborg 1923) brukar man datera den norsk-svenska korphackgruppens begynnelse till Ancylustid. De uppträda senare ofta på Lihultyxboplatser.

Louise Cederschiöld